

Natura 2000 gebied 145 – Maasduinen

(Zie leeswijzer)

Kenschets

Natura 2000 Landschap:	Hogere zandgronden
Status:	Habitatrichtlijn + Vogelrichtlijn
Site code:	NL1000028 + NL9910001
Beschermde natuurmonument:	Heideterreinen Bergen BN, Groeve Driessen BN
Beheerder:	Limburgs Landschap, Staatsbosbeheer, Waterleiding Maatschappij Limburg
Provincie:	Limburg
Gemeente:	Arcen en Velden, Bergen, Genneep
Oppervlakte:	5.325 ha

Gebiedsbeschrijving

Door de werking van de Maas en de Rijn zijn er terrassen ontstaan, die nu nog zichtbaar zijn in het landschap. Extra reliëf is ontstaan door de werking van de wind. In de laag gelegen delen heeft zich veen gevormd, al dan niet bedekt met een dunne laag dekzand. Vennen zijn ontstaan in de laagtes boven ondoorlatende leemlagen. De paraboolduinen, ontstaan uit stuifzand uit de rivierdalen, vormen het karakteristieke landschap van de Hamert en de rest van de Maasduinen. In het begin van deze eeuw zijn er op grote delen van deze 'Looierheide' eenvormige bossen aangelegd die mijnhout moesten leveren.

Door de geïsoleerde ligging van de Maasduinen tussen de Maas en de Duitse grens is het gebied niet intensief ontwikkeld. Mede hierdoor is de ecologisch belangrijke overgang van hoog- naar laagterras in het stroomdal in stand gebleven. Her en der bleven grotere en kleine stukken heide en stuifzand gespaard, waarvan de Berger Heide en de Hamert de grootste gebieden zijn. In de open heide liggen veel vennen, waarin deels hoogveenvegetaties aanwezig zijn. De overgangen van vennen naar natte heide zijn geleidelijk. Langs de Eckelsche Beek liggen hoge steilranden. Ten zuiden van Nieuw-Bergen ligt een restant van een oud kampenlandschap.

In de Hamert ligt tevens een hoogveenrestant, het Pikmeeuwenwater. Het zandgebied grenst aan de oostkant in het verleden aan een uitgestrekt veengebied, delen hiervan worden nu hersteld in het natuurontwikkelingsplan Heerenveen. Aan de westkant van de Hamert is in het Maasdal stroomdalgrasland aanwezig. Het meest zuidelijke deelgebied herbergt een Maasmeander met berkenbroekbos.

Begrenzing

De begrenzingen van het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) en van het Vogelrichtlijngebied zijn op de kaart op enkele technische punten verbeterd:

- Verharde wegen en bebouwing, die reeds tekstueel waren geëxclaveerd, zijn aan de rand van het gebied zoveel mogelijk ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht.
- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, wateren, perceelscheidingen en bosranden.
- In geval van onlogische verschillen (van ten hoogste enkele percelen) tussen het Vogelrichtlijngebied en het Habitatrichtlijngebied zijn de begrenzingen gelijkgetrokken.
- De begrenzing is afgestemd op die van de (voormalige) natuurmonumenten opdat deze geheel binnen het Vogel- en Habitatrichtlijngebied vallen (met uitzondering van het geïsoleerd gelegen Degensven ten noordwesten van Nieuw-Bergen).
- De begrenzing langs de rijksgrens is zodanig aangepast dat deze lijnen samenvallen.

Overige wijzigingen van meer dan 1 ha worden in de volgende alinea's toegelicht.

Het Habitatrictlijngebied (zoals aangemeld) is op enkele plaatsen verkleind omdat de gronden geen betekenis hebben voor de instandhouding van het gebied:

- Strook cultuurgrond langs de Kleefse beek ten oosten van Heijen (3,6 ha) waar de grens op een steilrand is gelegd.
- Cultuurgronden langs de Siebengewaltseweg (21 ha) waar de grens op de rand van het bos- en heidegebied gelegd (betreffende gronden maken geen deel van de EHS).
- Cultuurgronden en bebouwing bij Wellerlooi (4,5 ha): de grens is op de bosrand gelegd .
- Cultuurgronden bij Afferden (3,1 ha): de grens is op de bosrand gelegd.

Het zuidelijke deel van het Habitatrictlijngebied (zoals aangemeld) is op een aantal plaatsen uitgebreid met diverse percelen (23 ha) ten behoeve van logische begrenzing (merendeels langs de bosrand en in eigendom van Limburg Landschap)

Het Vogelrichtlijngebied is op een aantal plaatsen verkleind omdat de betreffende gronden geen deel uitmaken van het leefgebied van de vogelsoorten ("heide, vennen, zandverstuivingen en bossen") waarvoor het gebied is aangewezen:

- Ten oosten van Heijen een strook cultuurgrond langs de Kleefse beek (3,6 ha) waar de grens op een steilrand is gelegd.
- Cultuurgronden en bebouwing bij Wellerlooi (4,5 ha): de grens is op de bosrand gelegd .
- Cultuurgronden bij Afferden (3,1 ha): de grens is op de bosrand gelegd.

Het Habitatrictlijngebied (zoals aangemeld) en het Vogelrichtlijngebied zijn op een aantal plaatsen uitgebreid (56 ha). Dit betreft merendeels toevoeging van bospercelen (51 ha) in eigendom van SBB of Limburgs Landschap, waardoor de grens op de bosrand is gelegd. Verder betreft het kleine grenscorrecties ten behoeve van een logischer grensverloop.

Natura 2000 database

Habitattypen

Code	Habitatype
H2310	Stuifzandheiden met struikhei
H2330	Zandverstuivingen
H3130	Zwakgebufferde vennen
H3160	Zure vennen
H4010	Vochtige heiden
H6120	Stroomdalgraslanden
H7150	Pioniervegetaties met snavelbiezen
H91D0	Hoogveenbossen
H91E0	Vochtige alluviale bossen

Habitatrictlijnsoorten

Soortnr	Soort
H1337	Bever
H1831	Drijvende waterweegbree

Vogelrichtlijnsoorten

Soortnr	Soort
A224	Nachtzwaluw - b
A236	Zwarte specht - b
A246	Boomleeuwerik - b
A276	Roodborsttapuit - b
A338	Grauwe klauwier -b

Voorstel voor het toevoegen aan de database:

A004	Dodaars – b ⁶
A008	Geoorde fuut – b ⁶
A249	Oeverzwaluw - b ⁶

Voorstel voor het verwijderen uit de database:

H1149	Kleine modderkruiper ¹⁶
-------	------------------------------------

Kernopgaven

- 6.03 **Zure vennen:** Kwaliteitsverbetering van zure vennen H3160.
- 6.05 **Natte heiden:** Kwaliteitsverbetering en vergroting oppervlakte vochtige heiden H4010 en pioniervegetaties met snavelbiezen H7150 en actieve hoogvenen (*heideveentjes*) *H7110_B.
- 6.08 **Structuurrijke droge heiden:** Vergroting areaal stuifzandheiden met struikhei H2310, binnenlandse kraaiheibegroeiingen H2320, droge heiden H4030 en zandverstuivingen H2330 én verbeteren van de kwaliteit door vergroting van de variatie in structuur en ontwikkeling van geleidelijke overgangen met bos, mede t.b.v. vogelsoorten als duinpieper A255, korhoen A107, nachtzwaluw A224, draaihals A233 en tapuit A277.
- 6.09 **Intern verbinden:** Verbinden heide- en stuifzandencomplexen met oog op fauna.

Instandhoudingsdoelen

Algemene doelen

Behoud van de bijdrage van het Natura 2000 gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie.

Behoud van de bijdrage van het Natura 2000 gebied aan de ecologische samenhang van het Natura 2000 netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.

Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitats en soorten.

Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.

Behoud of herstel van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.

Habitattypen**H2310 Psammofiele heide met *Calluna* en *Genista***

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het richtlijngebied bevat één van de grotere oppervlakten aan stuifzandheiden met struikhei in Zuid-Nederland, met name in de Bergerheide en in de Hamert. Uitbreiding is gewenst om heidegebieden onderling te verbinden en kleine terreinen te vergroten, zodat een duurzamer leefgebied ontstaat voor de aanwezige flora en fauna.

H2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Her en der in het gebied liggen kleine stukken stuifzand (habitatype zandverstuivingen) tussen de naaldbossen en heide. De afwisseling van open zandige delen en habitatype

H2310 stuifzandheiden met struikhei is voor een groot aantal dieren belangrijk. Om deze reden zijn beide doelen gecombineerd.

- H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea***
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
 Toelichting Het habitatype zwakgebufferde vennen komt o.a. voor in het gebied Heerenveen.
- H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren**
 Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
 Toelichting De meeste vennen in het gebied behoren tot dit habitatype zure vennen. Ze zijn deels van goede kwaliteit en deels verzuurd als gevolg van verrijking en verdroging. Ook het voormalige hoogveen Pikmeeuwenwater behoort nu tot dit habitatype, maar in dit geval is op termijn herstel van habitatype H7110 actieve hoogvenen, *heideveentjes* (subtype B) mogelijk.
- H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix***
 Doel Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A).
 Toelichting Het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A) komt voor langs vennen en in het Heerenveen. Hier kan bij herstel van de vennen ook uitbreiding van dit habitatype plaatsvinden.
- H6120 *Kalkminnend grasland op dorre zandbodem**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
 Toelichting Het habitatype stroomdalgraslanden komt in een geringe oppervlakte voor in de uiterwaarden van de Maas. Mogelijkheden voor uitbreiding lijken hier niet aanwezig.
- H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion***
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
 Toelichting Het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen komt veel voor op plagplekken. Het type zal voor een groot deel weer omvormen tot het habitatype H4010 vochtige heide, *hogere zandgronden* (subtype A).
- H91D0 *Veenbossen**
 Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.
 Toelichting In het gebied komt een fraai voorbeeld van hoogveenbossen voor in een oude Maasmeander. Op andere plaatsen is echter verbetering mogelijk.
- H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C).
 Toelichting Het habitatype vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C) komt in een kleine oppervlakte voor langs het Geldernsch-Niers-kanaal. Er is nauwelijks potentie voor uitbreiding gezien het snel stromende karakter van deze waterloop.
- Soorten**
- H1337 Bever**
 Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
 Toelichting In het gebied komt een kleine groep bevers voor. De grootte van het leefgebied is hier tamelijk beperkt. Het gebied levert een bijdrage aan een levensvatbare populatie in het Maasdal.
- H1831 Drijvende waterweegbree**
 Doel Behoud omvang en kwaliteit biotoop voor behoud populatie.

Toelichting De drijvende waterweegbree is bekend van het Heerenveen Vreewater, langs de Eckeltsebeek en komt verder in de omgeving van Maasduinen op verschillende locaties voor.

Broedvogels

A004 Dodaars

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 50 paren.

Toelichting De dodaars komt verspreid broedend op heidevennen voor en in de oeverzones van uitgegraven plassen. In 1994 en 1995 werden 17 paren geteld en in de periode 1999-2003 gemiddeld 50. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A008 Geoorde fuut

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 5 paren.

Toelichting Al decennia lang is de geoorde fuut een incidentele broedvogel in heidevennen in Maasduinen (met name De Hamert). Pas vanaf eind 90-er jaren is de soort een regelmatige broedvogel met maximaal 12 paren in 2002. De waterstand in de vennen is een belangrijke factor. In droge jaren kan de soort geheel ontbreken. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Midden-Limburg ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A224 Nachtzwaluw

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 30 paren.

Toelichting Van oudsher is de nachtzwaluw een algemene broedvogel van de heideterreinen van Maasduinen. Het structuurrijke landschap van de Maasduinen bood in de periode 1999-2003 jaarlijks circa 30 paren broedgelegenheid. De soort verkeert landelijk in een matig ongunstige staat van instandhouding. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio oostelijke Limburgse Maasoever ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A236 Zwarte specht

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 30 paren.

Toelichting Net als overal in Nederland op de hogere zandgronden broeden ook in de bossen van de Maasduinen jaarlijks zwarte spechten. In de periode 1999-2003 wordt het aantal geschat op circa 34. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het betreft vanuit Nederlandse optiek een relatief geïsoleerde populatie, maar zij sluit aan bij de populatie aan de Duitse zijde van de grens en vormt daarmee een onderdeel van de sleutelpopulatie van het Nederlands-Duits grensgebied van Midden Limburg.

A246 Boomleeuwerik

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 100 paren.

Toelichting Van oudsher is de boomleeuwerik broedvogel van heideterreinen. De geaccidenteerde heideterreinen van Maasduinen zijn een zeer geschikt broedgebied. In 1993 werden 162 paren geteld. Recentelijk lijkt de stand enigszins te zijn afgenomen. In de periode 1999-2003 werd het aantal geschat op circa 97. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

- A249 Oeverzwaluw**
 Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 120 paren.
 Toelichting Hoge steile wanden van zand-/grint- winplassen bieden goede nestgelegenheid voor de oeverzwaluw. Behoud van steile, onbegroeide en onbetreden wanden zijn essentieel voor behoud van de kolonies. In de periode 1999-2003 wordt het aantal geschat op circa 120. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.
- A276 Roodborsttapuit**
 Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 85 paren.
 Toelichting Van oudsher is de roodborsttapuit een gewone broedvogel. De aantallen lijken over de langere termijn min of meer stabiel. In de periode 1999-2003 werd het aantal paren op gemiddeld 86 geschat. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied levert waarschijnlijk onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel in belangrijke mate bij aan de draagkracht in de regio Midden-Limburg ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.
- A338 Grauwe klauwier**
 Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van tenminste 3 paren.
 Toelichting Begin vorige eeuw was de grauwe klauwier een vrij algemene broedvogel van Maasduinen. Vanaf de 50-er jaren is het een jaarlijkse broedvogel in enkele paren. Sedert 1988 is de soort in vier jaren niet vastgesteld: 1989, 2000-2002. Maximaal werden 4 paren geteld in 1995. De Maasduinen vormen door hun gevarieerde landschapsstructuur potentieel een belangrijk broedgebied. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is uitbreiding van de populatie gewenst. Het betreft een relatief geïsoleerde populatie en zowel in het gebied als in de regio is de draagkracht te gering voor een sleutelpopulatie. Ze kan beschouwd worden als een uitloper van de populatie in het Zuid-Limburgse en Duitse heuvelland.

Complementaire doelen

Habitattypen

- H7110 *Actieve hoogvenen**
 Doel Ontwikkeling actieve hoogvenen, *heideveentjes* (subtype B).
 Toelichting In het verleden kwam het habitatype actieve hoogvenen, *heideveentjes* (subtype B) voor in het Pikmeeuwenwater. Herstel is op termijn mogelijk ten koste van habitatype H3160 zure vennen.

Soorten

- H1059 Pimpernelblauwtje**
 Doel Ontwikkeling leefgebied en vestiging duurzame populatie van ten minste 1.000 volwassen individuen.
 Toelichting Het pimpernelblauwtje heeft een zeer ongunstige staat van instandhouding. De soort kwam in het verleden in dit gebied voor.
- H1061 Donker pimpernelblauwtje**
 Doel Ontwikkeling leefgebied en vestiging duurzame populatie van ten minste 1.000 volwassen individuen.
 Toelichting Het donker pimpernelblauwtje heeft een zeer ongunstige staat van instandhouding. De soort kwam in het verleden in dit gebied voor.

Synopsis

<i>Habitattypen</i>	<i>Staat van instandhouding</i>	<i>Relatieve bijdrage</i>	<i>Doelstelling oppervlakte</i>	<i>Doelstelling kwaliteit</i>
H2310 Stui fzandheiden met struikhei	--	+	>	>
H2330 Zandverstuivingen	--	-	>	>
H3130 Zwakgebufferde vennen	-	+	=	=
H3160 Zure vennen	-	+	>	>
H4010_A Vochtige heiden (<i>hogere zandgronden</i>)	-	+	>	=
H6120 Stroomdalgraslanden	--	+	=	=
H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen	-	+	=	=
H91D0 Hoogveenbossen	-	-	=	>
H91E0_C Vochtige alluviale bossen (<i>beekbegeleidende bossen</i>)	-	-	=	=

<i>Soorten</i>	<i>Staat van instandhouding</i>	<i>Relatieve bijdrage</i>	<i>Doelstelling leefgebied</i>	<i>Doelstelling populatie</i>
H1337 Bever	-	-	=	>
H1831 Drijvende waterweegbree	-	+	=	=

<i>Broedvogelsoorten</i>	<i>Staat van instandhouding</i>	<i>Relatieve bijdrage</i>	<i>Doelstelling leefgebied</i>	<i>Doelstelling populatie</i>
A004 Dodaars	+	+	=	=
A008 Geoorde fuut	+	-	=	=
A224 Nachtzwaluw	-	+	=	=
A236 Zwarte specht	+	+	=	=
A246 Boomleeuwerik	+	-	=	=
A249 Oeverzwaluw	+	-	=	=
A276 Roodborsttapuit	+	-	=	=
A338 Grauwe klauwier	--	-	>	>

⁶ Herstel van een technische fout in database 2004.

¹⁶ Op basis van recente informatie blijkt de soort niet voor te komen binnen de (huidige) begrenzing van het Natura 2000 gebied of het gebied kan onvoldoende bijdrage leveren.